

Ομιλία του Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμ. Ἀθανασίου Ἀναστα-σίου Προηγουμένου Ἱερᾶς Μονῆς Μεγάλου Μετεώ ρου, στην Μεγάρχη Τρικάλων, ...

που πραγματοποιοίθηκε ενώ πιον πολυπληθούς ακροατηρίου, την Κυριακή 5-5-2018.

Εἰσαγωγή
Ἡ ἐποχή τῆς πληροφορίας
Ἡ σημερινή ἐποχή ἔχει χαρακτηριστεῖ ὡς ἐποχή τῆς πληροφορίας μέ κύριο γνώ ρισμά της τήν δυνατότητα τῶν ἀνθρώ πων νά ἀνταλλάσσουν καί νά μεταφέρουν πληροφορίες μέ πολύ μεγάλη εὐκολία καί ταχύτητα καί νά ἔχουν ἄμεση πρόσβαση σέ γνώ σεις καί εἰδήσεις, ἀπό ὅλο τόν κόσμο, ἀνά πᾶσα στιγμή. Μία ἀκατάπαυστη ροή πληροφοριῶν συνεχῶς ἀναπαράγεται καί ἀναμεταδίδεται, κυρίως μέσῳ τῆς τεχνολογικῆς ἀνάπτυξης καί τοῦ διαδικτύου. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος εἶναι ὁ πλέον ἐνημερωμένος καί καλά πληροφορημένος. Αὐτός πού τά ξέρει ὅλα καί ἔχει ἄποψη γιά ὅλα, πού τήν ἐκφέρει καί τήν προβάλλει, ὡς ἀπόλυτα ὀρθή καί ἐνδεδειγμένη.
Τό φαινόμενο αὐτό ἔχει, βεβαίως, τήν θετική του διάσταση, ἀλλά ταυτόχρονα ἔχει καί μία σειρά ἀπό πολύ ἀρνητικές συνέπειες σέ πνευματικό κυρίως ἐπίπεδο. Κι αὐτό γιατί ἡ συνεχής διάδοση καί ἀναμετάδοση ὅλων αὐτῶν τῶν εἰδήσεων καί τῶν πληροφοριῶν –πού δέν εἶναι πάντοτε σοβαρές, ἀληθινές ἤ ἀπαραίτητες καί δέν ἐλέγχονται ἀπό κανέναν– μᾶς ὁδηγοῦν σέ μία διαρκή ἑτεροπαρατήρηση, δηλαδή ἐνασχόληση μέ τούς ἄλλους, σέ ἕναν συνεχή σχολιασμό τῶν ἄλλων· μᾶς ὁδηγοῦν

σέ ἄκαιρους, ἀναίτιους, ἀνώ φελους καί ἐπικριτικούς λόγους· μᾶς ὁδηγοῦν, δηλαδή, στήν παράχρηση τοῦ λόγου.
Στήν ἀποψινή μας ὁμιλία ἐπιλέξαμε νά ἀσχοληθοῦμε καί νά ἀναδείξουμε αὐτή τήν παθογένεια τῆς παράχρησης τοῦ λόγου, ὅλα αὐτά, δηλαδή, πού ἀποκαλοῦμε συνήθως ἁμαρτήματα-νοσήματα τῆς γλώ σσας καί ἀφοῦ περιγράψουμε, σέ ἀδρές γραμμές, τά σημαντικώ τερα ἀπό αὐτά, νά ἀναζητήσουμε τήν ἀντιμετώ πιση καί τήν θεραπεία τους.
Ἐπιλέξαμε, ἐπίσης, νά μιλήσουμε καί γιά τήν θεραπευτική ἀρετή τῆς σιωπῆς, τῆς ἐν ἐπιγνώ σει σιωπῆς, πού ἀσκεῖται συνειδητά καί ὄχι παθητικά καί πού δυστυχῶς εἶναι τόσο δυσεύρετη στίς μέρες μας, παρότι εἶναι πολύ βοηθητική καί ἀπαραίτητη στήν ἀντιμετώ πιση τῶν ἁμαρτημάτων τῆς γλώ σσας.
Ὁ λόγος ὡς χάρισμα
Μιλώ ντας γιά τήν γλώ σσα ἀναφερόμαστε συνήθως στήν ἀρνητική της πλευρά, στήν παράχρηση δηλαδή τῆς γλώ σσας, πού γίνεται ἀπό τόν ἄνθρωπο ἐξαιτίας τῶν παθῶν του. Φυσικά ἡ γλώ σσα, ὄχι ἁπλῶς ἡ σωματική, ἀλλά ἡ ἱκανότητα τοῦ λόγου, ἡ ὁμιλία, εἶναι χάρισμα τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. Εἶναι ἕνα ἀπό τά γνωρίσματα πού τόν ἀναβιβάζει καί τόν διαφοροποιεῖ ἀπό τήν ὑπόλοιπη δημιουργία. Εἶναι χάρισμα γιά τό ὁποῖο πρέπει νά δοξολογοῦμε τόν Κύριό μας, πού μᾶς κόσμησε μέ ἕνα ἀπό τά ἐξέχοντα δῶρα τῆς δημιουργίας Του.
Ὁ λόγος ἀποτελεῖ κυρίαρχο συστατικό τῆς ἀνθρώ πινης ὀντότητος. Εἶναι αὐτός, πού στόν μεγαλύτερο βαθμό παρέχει τήν δυνατότητα ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν ἀνθρώ πων. Καθορίζει ἄμεσα καί καταλυτικά τήν κοινωνικότητα, τίς διαπροσωπικές σχέσεις, τήν ἐξωτερίκευση τῶν αἰσθημάτων, τήν ἔκφραση καί προάσπιση τῶν ἀπόψεων. Μέ λίγα λόγια, ὁ λόγος ἐκφράζει καί ταυτόχρονα ἀποκαλύπτει τόν ἐσωτερικό ἄνθρωπο.
Στήν καλή χρήση του ὁ λόγος γέννησε, ἀπό τήν ἀρχαιότητα ἀκόμη καί κυρίως στόν ἑλλαδικό χῶρο, τέχνη, καλλιτεχνική δημιουργία καί ἕναν λαμπρό πολιτισμό.Ἔγινε ποίηση, φιλοσοφία, θεολογία, θέατρο, τραγούδι. Γέννησε τά λεκτικά ἀριστουργήματα τῆς ρητορικῆς καί τῶν δημηγοριῶν, γονιμοποίησε ἐπιστῆμες καί σχολές, ἐξέφρασε ἀναζητήσεις καί προβληματισμούς, διετύπωσε ἀλήθειες καί δόγματα, ἀνέδειξε ἐξέχουσες μορφές καί παγκόσμια ἀναστήματα τοῦ πνεύματος καί τοῦ πολιτισμοῦ.
Κυρίως, ὅμως, ἔγινε ὁ Λόγος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ σπόρος, πού ἁπλώ θηκε καί καρποφόρησε σέ ὅλη τήν οἰκουμένη.Ἔγινε ὁ λόγος τῆς ἀληθείας, ὁ ὁμολογιακός λόγος, ὁ παρρησιαστικός λόγος τῶν μαρτύρων ἔναντι τῶν δημίων τους.Ἔγινε φορέας πνευματικῆς οἰκοδομῆς μέσα ἀπό τίς θεοφώ τιστες καί ἐμπνευσμένες ὁμιλίες τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ λόγος τῆς ἐρήμου, τῶν μεγάλων Ἀββάδων καί Ἀμμάδων, τῆς Κλίμακος καί τῶν Σύρων Πατέρων. Ὁ μελίρρυτος χρυσοστομικός λόγος, ὁ ἀνθενωτικός λόγος τοῦ μεγάλου Φωτίου καί τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ.
Ἔγινε λόγος δοξολογίας καί ὑμνολογίας τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ, τῆς Παναγίας καί τῶν Ἁγίων μας.Ἔγινε ἐγκώ μια, παρακλήσεις, λειτουργίες, ἀκολουθίες, κανόνες, ὠδές, χαιρετιστήριοι οἶκοι.
Ἔγινε ὁδηγός, νουθεσία, σοφία καί σύνεση.Ἔγινε παρηγοριά καί στήριξη, ἀγάπη καί φιλία.Ἔγινε λόγος μετανοίας καί ἐξομολογήσεως.Ἔγινε στήριγμα καί θάρρος, ἔγινε κουράγιο καί δύναμη, ἀπαντοχή καί ἐλπίδα γιά τήν σωτηρία μας.

Ἡ παράχρηση τοῦ λόγου

Τό χάρισμα τοῦ λόγου, ὅπως καί ὅλα τά χαρίσματα, δόθηκε ἀπό τόν Θεό στόν ἄνθρωπο γιά νά ὑμνεῖ καί νά δοξάζει τόν Δημιουργό του· γιά νά χαίρεται καί νά μετέχει στήν κοινωνία μέ τόν συνάνθρωπό του. Ἡ αὐτονόμηση, ὅμως, τοῦ ἀνθρώ που ἀπό τόν Θεό, ὡς συνέπεια τῆς πτώ σεώ ς του, ἐπέφερε καί τήν παράχρηση τοῦ λόγου, πού γίνεται πλέον καί λόγος πλάνης καί ἀπωλείας καί λόγος ἀντιλογίας, γίνεται δικαιολογία καί ὑπεκφυγή τῶν πρωτοπλάστων πρός τόν Θεό. Ἀπό μέσο ἐπικοινωνίας καί συνεννοήσεως τῶν ἀνθρώ πων ὁ λόγος, ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφανείας καί τῆς ἀλαζονείας τους, γίνεται λόγος ἀσυνεννοησίας καί διαιρέσεως. Κατέληξε σέ σύγχυση γλωσσῶν θαμμένος στά συντρίμμια τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ.

Ἡ χρήση τῆ γλώ σσας εἶναι ἡ λυδία λίθος

Ἡ καλή ἤ κακή χρήση τῆς γλώ σσας, λοιπόν, εἶναι ἡ λυδία λίθος, πού κρίνει τελικά τήν ὠφέλεια ἤ τήν ζημία γιά τόν χρήστη της, ἀλλά καί γιά τούς ἄλλους, καθώ ς «ἄν τήν προσέξεις, κατά τόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο, γίνεται ἵππος βασιλικός, εἰ δέ μή ὄχημα διαβόλου».

Ἡ ποιότητα τῶν λόγων μας μαρτυρεῖ τήν πνευματική μας κατάσταση, μαρτυρεῖ τήν ποιότητα καί τό περιεχόμενο τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου· «ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τό στόμα λαλεῖ» (Ματθ. ιβ΄, 35) (δηλ. τό στόμα μιλάει ἐκεῖνο ἀπό τό ὁποῖο εἶναι γεμάτη ἡ καρδιά), κατά τόν Εὐαγγελιστή Ματθαῖο. Καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μᾶς προτρέπει: «Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι» (Κολ. 4,6). (Δηλ. ὁ λόγος σας νά εἶναι πάντοτε μέ χάρη, ἀρτυμένος μέ ἁλάτι, καί νά ξέρετε πῶς πρέπει νά ἀπαντᾶτε στόν καθένα).

Ἑτεροπαρατήρηση: κρίση-καταλαλιά-κατάκριση-ἐξουθένωση

Στό Γεροντικό διαβάζουμε ὅτι ρώ τησαν τόν ὅσιο Σισώ η τί γνώ μη εἶχε γιά τά ἁμαρτήματα τῆς γλώ σσας καί ὁ ὅσιος τούς ἀπάντησε: «᾽Εγώ , τριάντα χρόνια τώ ρα, ἕνα ἔχω προσευχή! Γιά ἕνα καί μόνο παρακαλῶ τόν Κύριο, νά μέ φυλάει ἀπό τή γλώ σσα μου!». Καί σέ ἄλλο σημεῖο, ἐπίσης, τοῦ Γεροντικοῦ ἀναφέρεται πώ ς ἕνας ὑποτακτικός εἶπε στόν Γέροντά του: «Γέροντα, ἔχω νά φάω κρέας εἴκοσι χρόνια. Καί ἐγώ , παιδί μου, τοῦ ἀπήντησε ἐκεῖνος, ἀπό τότε πού ἔγινα μοναχός, δέν ἔχω φάει ἄνθρωπο»!

Ξεκινώ ντας τήν παράθεση τῶν ἁμαρτημάτων τῆς γλώ σσας, θά θέλαμε νά ἀναφερθοῦμε καί νά ἐστιάσουμε περισσότερο στά βαρύτερα ἀπό αὐτά, δηλαδή στήν καταλαλιά, τήν κατάκριση, καί τήν ἐξουθένωση, ἀφοῦ προηγηθεῖ μία ἀπαραίτητη διευκρίνιση καί διαφοροποίηση ἀνάμεσα στήν κρίση καί στήν παράχρηση τῆς κρίσεως. Νά διευκρινίσουμε δηλαδή, πότε ἡ κρίση εἶναι θεμιτή καί νόμιμη, πότε εἶναι ἐνδεδειγμένη καί ἐπιβεβλημένη καί πότε εἶναι ἄδικη, κατακριτική καί ἐφάμαρτη.

Θά ἀναφερθοῦμε, ἐπίσης, καί στά διάφορα παράγωγα τῆς κατάκρισης, ὅπως εἶναι ὁ ἐμπαιγμός, ὁ χαρακτηρισμός, ὁ στιγματισμός καί ἡ ἐτικετοποίηση.῞Ολα αὐτά τά ἁμαρτήματα περιέχονται στήν γενικότερη κατηγορία τῆς ἑτεροπαρατήρησης, τῆς ἐνασχόλησης, δηλαδή, μέ τούς ἄλλους μέ ἐπικριτική διάθεση καί χαρακτηρισμούς. Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ συνεχής ροή πληροφοριῶν καί ἡ δυνατότητα ἄμεσης ἐνημέρωσης, ἀνά πᾶσα στιγμή, γιά ὅ,τιδήποτε συμβαίνει, ἀκόμη καί στήν πιό μακρυνή γωνιά τοῦ πλανήτη, δίνει τροφή καί ὠθεῖ τόν κόσμο στή συνεχῆ ἑτεροπαρατήρηση καί ὄχι τήν αὐτοπαρατήρηση. Γιά τούς περισσότερους ἀνθρώ πους, δυστυχῶς καί γιά τούς χριστιανούς, κύρια προτίμησή τους καί συνήθεια εἶναι ἡ κριτική καί ὄχι ἡ αὐτοκριτική. Εἶναι ἡ ἐνασχόληση περισσότερο μέ τούς ἄλλους παρά μέ τόν ἑαυτό μας.

Τά Μέσα Μαζικῆς Ἐνημερώ σεως καί τό διαδίκτυο συνεχῶς καί ἀσταμάτητα κατακλύζουν τόν κόσμο μέ ἀρνητικά κυρίως σχόλια καί γεγονότα, μέ σκανδαλοθηρικά περιστατικά, μέ πάθη, ἁμαρτίες καί παραπτώ ματα τῶν ἄλλων, μέ πληροφορίες καί εἰδήσεις πού προκαλοῦν καί ἐντυπωσιάζουν, πού κεντρίζουν τήν φαντασία καί διεγείρουν πάθη, ἀντιπαλότητες καί ἔχθρες, πού μολύνουν τίς αἰσθήσεις καί τόν νοῦ μέ ἀπαξία καί χυδαιότητα.

῞Ολα αὐτά δημιουργοῦν μία παγιωμένη κατάσταση καί ἔχουν καταστεῖ πλέον ἐθισμός γιά τόν σημερινό ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος συνηθίζει καί ἐξοικειώ νεται μέ τήν ἀσχήμια, τήν μετριότητα, τήν χλιαρότητα καί τήν χαλαρότητα. Ἐξοικειώ νεται καί ταυτίζεται μέ τά ἐφήμερα, τά χαμηλά καί τά ἐπιφανειακά τῆς φθηνῆς καθημερινότητος. Συγκρίνει καθημερινά τόν ἑαυτό του ὄχι μέ τούς ἁγίους καί τούς ἥρωες, ἀλλά μέ τά πρότυπα τῆς ἀπαξίας, τῆς ἀτιμίας, τῆς παρανομίας καί τῆς ἀκολασίας πού προβάλλονται κατά κόρον.

Γίνεται, ἔτσι, ἐπικριτικός, κατακριτικός, ἐλεγκτικός, καυστικός, ἀπαιτητικός, ἐριστικός, ἐπιθετικός. Στιγματίζει, καυτηριάζει, στηλιτεύει καί σπιλώ νει, μέ μεγάλη ἄνεση καί περισσή εὐκολία, ἀνθρώ πους καί καταστάσεις, θεωρώ ντας μάλιστα πώ ς αὐτό εἶναι δίκαιο καί ἐπιβεβλημένο καί πώ ς πράττει τό καθῆκον του ἐνεργώ ντας τήν δίκαιη κάθαρση.

Ἄλλο κρίση καί ἄλλο κατάκριση

Εὔλογα, βεβαίως, τίθεται τό ἐρώ τημα ἄν θά πρέπει νά καταδικάσουμε συλλήβδην τήν ἐπιβεβλημένη κριτική καί τόν δίκαιο ἔλεγχο πού ἀσκεῖται σέ μία σειρά ἀπό φαινόμενα, ἐνέργειες καί καταστάσεις.

Εἶναι ἀναγκαῖο στό σημεῖο αὐτό νά κάνουμε μιά ἀπαραίτητη διευκρίνιση γιά τό θέμα τῆς κρίσεως καί τήν διαφορά της μέ τήν καταλαλιά, τήν κατάκριση καί τήν ἐξουθένωση.

Ἡ κρίση, ὅπως καί ἡ λογική, εἶναι, ὅπως προαναφέραμε, ἕνα ἀπό τά σημαντικότερα δῶρα τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπο, οἱ ὁποῖες τόν διαφοροποιοῦν ἀπό τά ἄλογα ζῶα καί τήν ὑπόλοιπη δημιουργία. Καί εἶναι δεδομένο ὅτι ὁ Θεός δέν θά ἐπεδίωκε νά καταργήσει ἤ νά ἀφαιρέσει ἀπό τόν ἄνθρωπο ἕνα χάρισμα πού ὁ Ἴδιος τοῦ προσέφερε, διότι τά χαρίσματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀμεταμέλητα, «ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. 11, 29).

Κρίση εἶναι ἡ διανοητική ἐνέργεια πού ἐκτιμᾶ καί ἀξιολογεῖ πρόσωπα, πράγματα καί καταστάσεις καί καταλήγει σέ λογικά συμπεράσματα καί διαμόρφωση γνώ μης. Πρόκειται γιά μία πολύ σπουδαία καί ἄκρως ἀπαραίτητη διαδικασία γιά τήν καλή καί εὔρυθμη λειτουργία τῆς ζωῆς μας, τῆς οἰκογένειάς μας, τῆς ἐπαγγελματικῆς μας δραστηριότητας καί τῆς κοινωνίας μας.

Μία πληθώ ρα περιπτώ σεων καί καταστάσεων τῆς καθημερινότητάς μας ἀπαιτοῦν τήν ὥριμη κρίση μας, τήν σύνεση καί τήν εὐθυκρισία μας γιά τήν σωστή ἀντιμετώ πισή τους. Ὑπάρχουν, ἐπίσης, περιπτώ σεις, πού παράλληλα μέ τήν κρίση μας, ἀπαιτεῖται καί ὁ ἔλεγχος προσώ πων καί καταστάσεων.

Ὑπό τήν ἔννοια αὐτή ἡ κρίση καί ὁ ἔλεγχος εἶναι λειτουργίες καθ' ὅλα θεμιτές καί ἀπαραίτητες γιά τόν ἄνθρωπο. Θά πρέπει γιά παράδειγμα νά κρίνουμε καί νά ἐπιλέξουμε τόν τρόπο τῆς ζωῆς μας, τήν ὀργάνωση τῆς οἰκογένειάς μας, τοῦ ἐπαγγέλματός μας. Θά πρέπει νά κρίνουμε, νά ἀξιολογήσουμε καί νά ἐλέγξουμε, ὡς γονεῖς τά παιδιά μας, ὡς πνευματικοί τά πνευματικά μας τέκνα, ὡς πολίτες τήν διακυβέρνηση τῆς χώ ρας μας, ὡς ἐπαγγελματίες, ὡς προϊστάμενοι, ὡς δικαστές καί ὡς θεσμικοί φορεῖς τίς ἀπαιτούμενες κάθε φορά καταστάσεις καί νά λάβουμε τίς δέουσες ἀποφάσεις.

Ἡ κρίση καί ὁ ἔλεγχος ἔχουν ὡς βάση τήν ἀγάπη καί τήν νομιμότητα καί ὡς σκοπό τήν ἐμπέδωση τῆς νομιμότητος καί τήν διόρθωση, ὄχι μόνο τῶν σφαλμάτων καί τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλά καί αὐτῶν πού ἔχουν ὑποπέσει στά σφάλματα καί τά ἁμαρτήματα.

Ἀντίθετα, ἡ κατάκριση καί ἡ ἐξουθένωση ἔχουν ὡς βάση τήν κακία, τήν ἐμπάθεια, τόν φθόνο καί ὡς σκοπό τήν καταδίκη, ὄχι μόνο τῶν πράξεων, ἀλλά κυρίως τήν καταδίκη, τήν καταφρόνηση, τόν ἐξευτελισμό καί τήν ἐκμηδένιση τῶν προσώ πων.

Ἡ δίκαιη κρίση

Ὁ Χριστός μας, ἀπευθυνόμενος πρός τούς Ἰουδαίους, τούς λέγει: «μή κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλά τήν δικαίαν κρίσιν κρίνατε» (Ἰωάν ζ΄24) (δηλ. μήν κρίνετε κατά τά ἐξωτερικά φαινόμενα, ἀλλά νά εἶστε δίκαιοι στίς κρίσεις σας). Παρατηροῦμε, λοιπόν, ἐδῶ μία σαφῆ διάκριση ἀνάμεσα στήν κρίση πού γίνεται «κατ' ὄψιν» καί στήν «δικαία» κρίση.

Καί ποιά εἶναι αὐτή ἡ «δικαία κρίσις» τήν ὁποία μᾶς προτρέπει ὁ Χριστός νά κάνουμε; Μᾶς τήν ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος σέ ἄλλο σημεῖο τοῦ Εὐαγγελίου Του: «ἡ κρίσις ἡ ἐμή δικαία ἐστί, ὅτι οὐ ζητῶ τό θέλημα τό ἐμόν, ἀλλά τό θέλημα τοῦ πέμψαντός με

πατρός» (Ἰω. ε΄30) (Δηλ. ἡ δική μου κρίση εἶναι δίκαιη, διότι δέν ἐπιδιώ κω τό θέλημά μου, ἀλλά τό θέλημα τοῦ Πατέρα πού μέ ἔστειλε).
Ἡ δίκαιη καί σωστή κρίση, λοιπόν, εἶναι αὐτή πού γίνεται σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι αὐτή πού προϋποθέτει τήν ἐκκοπή τοῦ δικοῦ μας ἀτομικοῦ θελήματος. Προϋποθέτει τήν ἔξοδο ἀπό τόν ἀτομισμό μας, τήν ὑπερνίκηση τοῦ ἐγωισμοῦ μας, τήν ὑπέρβαση τοῦ ἑαυτοῦ μας καί τήν ἀγαπητική μας διάθεση ἀπέναντι στόν κρινόμενο.
Κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ ἔξοδος τοῦ ἀνθρώ που ἀπό τόν ἑαυτό του, τό ἐγώ του, τό θέλημά του, τήν ἰδιοτέλειά του εἶναι σταυρική. Ἡ ἔξοδος αὐτή ἔχει δύο κατευθύνσεις, μία κάθετη πρός τόν Θεό καί μία ὁριζόντια πρός τούς ἀνθρώ πους. Ὅταν ἡ κάθετη εἶναι ἐλλειπής, τότε εἶναι ἀναπόφευκτο νά γίνεται ἐλλειμματική καί ἡ ὁριζόντια. Ἀλλά καί ἀντίστροφα, ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἐγγίζει περισσότερο πρός τόν Θεό, ὅσο περισσότερο ἀγαπᾶ τόν Θεό, τόσο περισσότερο ἀγαπᾶ καί τούς ἀνθρώ πους· τόσο ἡ κρίση του γίνεται δικαιότερη, πιό ἀγαπητική καί φιλάδελφη.
Τότε φθάνουμε σέ αὐτό πού μᾶς προτρέπει ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σῦρος: «Ἀγάπησε τούς ἁμαρτωλούς χωρίς νά μιμηθεῖς τά ἔργα τους, ἀλλά καί χωρίς νά τούς περιφρονήσεις γιά τά ἐλαττώ ματά τους. Διαφορετικά κινδυνεύεις νά πέσεις καί ἐσύ στούς ἴδιους πειρασμούς μέ αὐτούς».
Ὁ Ἅγιος Παΐσιος, ἀπαντώ ντας σέ ἐρώ τηση μοναχῆς περί κρίσεως καί κατακρίσεως, ἔλεγε χαρακτηριστικά:
«– Γέροντα, εὔκολα κρίνω καὶ κατακρίνω.
– Ἡ κρίση ποὺ ἔχεις, εἶναι φυσικά, χάρισμα πού σοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ἀλλὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται τὸ ταγκαλάκι (ὁ διάβολος) καὶ σὲ κάνει νὰ κατακρίνεις καὶ νὰ ἁμαρτάνεις. Γι' αὐτό, μέχρι νὰ ἐξαγνισθεῖ ἡ κρίση σου καὶ νὰ ἔρθει ὁ θεῖος φωτισμός, νὰ μὴ τὴν ἐμπιστεύεσαι. Ὅταν κανεὶς ἀσχολεῖται μὲ τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς κρίνη, ἐνῶ ἀκόμα δὲν ἔχει ἐξαγνισθῆ ἡ κρίση του, πέφτει συνέχεια στὴν κατάκριση.
– Καὶ πῶς, Γέροντα, θὰ ἐξαγνισθεῖ ἡ κρίση μου;
– Πρέπει νὰ τὴν λαμπικάρεις. Μπορεῖ νὰ ἔχεις καλὴ διάθεση καὶ μιὰ δύναμη μέσα σου, ἀλλὰ πιστεύεις ὅτι κρίνεις πάντοτε σωστά. Ἡ κρίση σου εἶναι ὅμως ἀνθρώ πινη, κοσμική. Προσπάθησε νὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὸ ἀνθρώ πινο στοιχεῖο, νὰ ἀποκτήσεις ἀνιδιοτέλεια, γιὰ νὰ ἔρθει ὁ θεῖος φωτισμὸς καὶ νὰ γίνει ἡ κρίση σου πνευματική, θεϊκή. Τότε ἡ κρίση σου θὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι μὲ τὴν ἀνθρώ πινη δικαιοσύνη. Μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι μὲ τὴν λογικὴ τὴν ἀνθρώ πινη. Μόνον ὁ Θεὸς κρίνει δίκαια, γιατί μόνον Αὐτὸς γνωρίζει τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώ πων».
Ἡ παράχρηση τῆς κρίσεως
Ἡ αὐτονόμηση τοῦ ἀνθρώ που ἀπό τόν Θεό, ὅπως προαναφέραμε, εἶχε ὡς συνέπεια τήν ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώ που καί τήν παράχρηση ἐκ μέρους του τῶν χαρισμάτων πού τοῦ δόθηκαν ἀπό τόν Θεό. Ἡ αὐτονομία καί ἡ ἀποκοπή ἀπό τόν Θεό ὁδηγοῦν τόν ἄνθρωπο στήν αὐτοδικαίωση καί στήν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στήν ἀτομική του κρίση καί γνώ μη. Κατά συνέπεια, ἡ κρίση ἀπό χάρισμα μετατρέπεται σέ ἀτομική σκέψη, σέ ἰσχυρογνωμοσύνη, σέ ἐμπιστοσύνη στόν λογισμό μας, σέ ἔπαρση, σέ ὑπερηφάνεια καί σέ ἀλαζονεία.
Ἔτσι, γινόμαστε αὐθάδεις, κατακριτικοί καί ἐξουθενωτικοί πρός τούς ἄλλους,

ἀκόμη καί πρός τόν ἴδιο τόν Θεό ἀπό τόν Ὁποῖο ζητοῦμε ἀπαιτητικά καί «δικαιωματικά» τήν «ἀντιμισθία» Του γιά τίς «καλές μας πράξεις».Ὅπως λέει χαρακτηριστικά ὁ Καθηγητής κ. Τσελεγγίδης:
«Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος κατά τήν πατερική παράδοση δέν εἶναι αὐτόφωτος, ἀλλά ἑτερόφωτος (ἀποτελεῖ, δηλαδή, κτιστό κάτοπτρο, πού στό μέτρο τῆς καθαρότητάς του ἀνακλᾶ τό Φῶς τοῦ Θεοῦ), ἀντί νά εἶναι στραμμένος ὀντολογικῶς πρός τόν Θεό (τήν πηγή τοῦ εἶναι του), ἀναστρέφει τό κάτοπτρο τοῦ εἶναι του πρός τόν ἑαυτό του. Αὐτή εἶναι ἡ φιλαυτία καί ἡ ὑπαρξιακή αὐτονόμησή του ἀπό τήν φωτεινή πηγή τῆς ὑπάρξεώ ς του (δηλ. τόν Θεό) καί αὐτό εἶναι αὐτόχρημα τό ὑπαρξιακό του σκοτάδι. Γίνεται ἔτσι παράχρηση ὅλων τῶν πραγμάτων, ἀκόμη καί τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὁποῖος ἀντικειμενοποιεῖται, εἰδωλοποιεῖται καί «χρησιμοποιεῖται» μέ τήν κυριολεκτική ἔννοια τῆς λέξεως ἀπό τόν ἄνθρωπο. Στήν οὐσία, δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος, πρακτικῶς, αὐτοανακηρύσσεται αὐθαδῶς καί ἀνοήτως σέ κύριο τοῦ Θεοῦ καί ἀξιώ νει τίς ὑπηρεσίες Του ἔναντι μικρῆς ἀντιπαροχῆς (π.χ. ἐκκλησιασμός, ἐξομολόγηση, θεία κοινωνία, τάματα, λαμπάδες κ.λπ.).Ἔτσι, καταλήγει νά κατακρίνει ἀσπλάγχνως ὄχι μόνο τούς συνανθρώ πους του, ἀλλά ἐπεκτείνει αὐθαδῶς καί ἀνοήτως τήν σκοτισμένη κρίση του, ὄχι μόνο συμβουλεύοντας, ἀλλά κατακρίνοντας καί τόνἼδιο τόν Θεό καί τά ἔργα Του (πειρασμούς, δοκιμασίες, ἀσθένειες κ.λπ.), πού ἐπιτρέπονται ἀπό τόν Θεό γιά νά κάμψουν τήν φιλαυτία καί τήν ἀμετανοησία μας».
Γι' αὐτό, ἀδελφοί, καί ὑπάρχουν τά ἄδικα, ἀθεολόγητα καί ἀδικαιολόγητα ΓΙΑΤΙ, πού ἀκοῦμε καθημερινά νά ὑποβάλλονται πρός τόν Θεό. Γιατί νά ὑπάρχει δυστυχία καί ἀδικία στόν κόσμο, γιατί νά ὑπάρχουν πόλεμοι, πρόωροι θάνατοι, ἀσθένειες, πειρασμοί καί τόσα ἄλλα.

Ἐκδηλώ σεις καί παράγωγα τῆς ἑτεροπαρατήρησης
Ἡ ἑτεροπαρατήρηση ἔχει πάρει στίς μέρες μας τήν μορφή πανδημικῆς νόσου, δημιουργώ ντας μεταξύ τῶν ἀνθρώ πων ψυχρότητες, ἐναντιώ σεις, μίση, μνησικακίες, καί ἐγκατάλειψη τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ.
Ἡ ἑτεροπαρατήρηση ἐκδηλώ νεται κυρίως μέ τήν καταλαλιά, τήν κατάκριση καί τήν ἐξουθένωση.Ἔχει δέ καί διάφορα παράγωγα, ὅπως εἶναι ὁ ἐμπαιγμός, ὁ χαρακτηρισμός, ὁ στιγματισμός καί ἡ ἐτικετοποίηση.
Ὁρισμοί
Ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος στόν λόγο του «Γιά τό ὅτι δέν πρέπει νά κρίνουμε τόν πλησίον μας» δίδει τούς ὁρισμούς τῶν τριῶν αὐτῶν ἐννοιῶν πού συνιστοῦν τήν

ἑτεροπαρατήρηση, παρατηρώ ντας ὅτι «...τίποτε δέν ξεγυμνώ νει τόσο τόν ἄνθρωπο καί δέν τόν ὁδηγεῖ στήν ἐγκατάλειψη (τοῦ Θεοῦ) ὅσο ἡ καταλαλιά, ἡ κατάκριση καί ἡ ἐξουθένωση τοῦ πλησίον».
Καταλαλιά εἶναι νά μιλήσεις εἰς βάρος κάποιου ἄλλου φανερώ νοντας μέ ἐμπάθεια τό ἁμάρτημά του. Εἶναι τό νά διαδίδεις μέ λόγια τίς ἁμαρτίες καί τά σφάλματα τοῦ πλησίον.Ὅταν, γιά παράδειγμα, πεῖς γιά κάποιον: «ὁ τάδε εἶπε ψέματα ἢ ὀργίστηκε ἢ ἔπεσε σέ πορνεία», εἶναι καταλαλιά, διότι φανερώ νεις μέ ἐμπάθεια τήν ἁμαρτία του.
Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος χαρακτηρίζει τήν καταλαλιά «παχειά βδέλλα, κρυμμένη καί ἀφανῆ, πού ἀπορροφᾶ καί ἐξαφανίζει τό αἷμα τῆς ἀγάπης».
Κατάκριση εἶναι ἡ καταδικαστική γνώ μη, ἀπόφαση ἤ κρίση τήν ὁποία ἐκφέρει ἤ καί διαδίδει κάποιος γιά τήν διαγωγή, τίς ἁμαρτίες, τά σφάλματα καί τά ἐλαττώ ματα τοῦ πλησίον, ἡ ὁποία δέν παραμένει μόνο σέ αὐτά (πού εἶναι ἡ καταλαλιά), ἀλλά προχωρᾶ καί καταδικάζει, ἀποδοκιμάζει καί μέμφεται καί αὐτόν τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο, τόν πταίσαντα καί μάλιστα χωρίς οἶκτο καί ἐπιείκεια. Ἀντί, γιά παράδειγμα, νά πεῖ κάποιος «ὁ τάδε εἶπε ψέματα ἢ ὀργίστηκε ἢ ἔπεσε σέ πορνεία», (πού εἶναι καταλαλιά), λέει: «ὁ τάδε εἶναι ψεύτης, εἶναι ὀργίλος ἢ εἶναι πόρνος» καί ἔτσι ἀποφαίνεται ὄχι μόνο γιά τίς πράξεις του, ἀλλά γιά ὁλόκληρη τή ζωή του. Αὐτό εἶναι ἡ κατάκριση.
Ὁ Φαρισαῖος δέν καταδικάστηκε ὅταν εἶπε ἀόριστα, χωρίς νά κατονομάσει κανένα, δέν εἶμαι σάν τούς ἄλλους ἅρπαξ, ἄδικος ἢ μοιχός.Ὅταν ὅμως γυρνώ ντας πρός τόν Τελώ νη εἶπε: «οὔτε σάν καί αὐτόν τόν τελώ νη», τότε βάρυνε τήν ψυχή του γιατί ἔπεσε σέ κατάκριση.
Πολλές φορές, ὄχι μόνο κατακρίνουμε τόν πλησίον μας, ἀλλά καί τόν ἐξουθενώ νουμε.
Ἐξουθένωση εἶναι ὄχι μόνο νά κατακρίνει κανείς κάποιον πού ἁμαρτάνει, ἀλλά νά φτάνει στό σημεῖο νά τόν ἀπαξιώ νει, νά τόν ἐκμηδενίζει, νά τόν ἐξευτελίζει, νά τόν σιχαίνεται, σάν κάτι πού προξενεῖ ἀηδία.Ἡ ἐξουθένωση εἶναι πολύ χειρότερη καί πολύ πιό ὀλέθρια ἀπό τήν κατάκριση. Φτάνουμε, ἔτσι στό σημεῖο νά μισοῦμε ὄχι μόνο τήν ἁμαρτία ἀλλά καί τόν ἁμαρτωλό. Πολλές φορές μάλιστα χαιρόμαστε καί ἐπαιρόμαστε γι' αὐτό.
Αὐτό εἶναι δεῖγμα παντελοῦς ἐλλείψεως ἀγάπης. Εἶναι κατάσταση πού μᾶς χωρίζει, ὄχι μόνον ἀπό τούς ἀνθρώ πους, ἀλλά καί ἀπό τόν Θεό. Κι αὐτό γιατί ὁ Θεός ἀγαπᾶ τόν ἁμαρτωλό, ἀκόμη καί τόν πιό ἐξαθλιωμένο ἀπό τήν ἁμαρτία καί προσπαθεῖ νά τόν συνετίσει καί νά τόν φέρει σέ μετάνοια. Τόν συγχωρεῖ δέ ἀμέσως καί ἀπροϋπόθετα ὅταν συναισθανθεῖ τό σφάλμα του, μετανοήσει καί ζητήσει τό ἔλεός Του.
Μέ ποιό δικαίωμα λοιπόν ἕνας ἁμαρτωλός ἄνθρωπος, ὅπως ὅλοι ἐμεῖς, μπορεῖ νά ἀπορρίψει ἕνα συνάνθρωπό του, ἔστω καί φαινομενικά πιό ἁμαρτωλό; Αὐτός πού δέν θά δείξει ἔλεος γιά τόν συνάνθρωπό του, δέν θά ἐλεηθεῖ ἀπό τό Θεό: «ἡ γάρ κρίσις ἀνέλεος, τῷ μή ποιήσαντι ἔλεος» (Ιακ. β΄13) (δηλ. ἡ κρίση θά εἶναι ἄσπλαγχνη πρός ἐκεῖνον πού δέν ἔδειξε εὐσπλαγχνία), λέγει ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος στήν Καθολική ἐπιστολή του.
Ὁ Ἅγιος Δημήτριος τοῦ Ροστώ φ μᾶς προτρέπει χαρακτηριστικά γιά τό ζήτημα αὐτό: «Μὴ σφετερίζεσαι τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ. Μὴ γίνεσαι ἀντίπαλος τοῦ Κυρίου, ἁρπάζοντας τὸ ἀξίωμα ποὺ κράτησε γιὰ τὸν ἑαυτό Του. Καὶ μὲ τὰ ἴδια σου τὰ μάτια

ἂν δῆς κάποιον νὰ ἁμαρτάνη, μὴν τὸν καταδικάσης, μὴν τὸν κακολογήσης, μὴν τὸν διασύρης, μὴν τὸν ἐξουθενώ σης. Καταδίκασε τὸν διάβολο ποὺ τὸν ἐξαπάτησε καὶ τὸν ἔριξε στὴν ἁμαρτία. Ἂν ὅμως καταδικάσης τὸν ἀδελφό σου, θὰ ἐπιβεβαιώ σης τὸν μεγάλο καὶ ἄλογο ἐγωισμό σου. Καὶ πρόσεξε, γιατί θὰ πέσης κι ἐσὺ στὸ ἴδιο ἁμάρτημα. Κατὰ κανόνα, ὅποιος κρίνει τὸν ἄλλον γιὰ κάτι, πέφτει κατόπιν στὸ ἴδιο. Κάλυψε λοιπὸν σπλαχνικὰ μὲ τὴ σιωπὴ τὸ σφάλμα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Κι ἂν μπορῆς διόρθωσε τον μὲ ἀγάπη καὶ ταπείνωσι. Ἂν δὲν μπορῆς, μεῖνε στὴ σιωπή σου καὶ καταδίκασε τὸν ἑαυτό σου γιὰ τὰ δικά σου ἁμαρτήματα. Σοῦ ἀρκοῦν αὐτά».
Δυστυχῶς, ἐμεῖς μέ πολλή εὐκολία κατακρίνουμε ἀσύστολα τόν συνάνθρωπό μας, ἂν τύχει νά δοῦμε κάτι, ἤ νά ἀκούσουμε ἤ νά ὑποψιαστοῦμε ὅ,τι ἔκανε. Καί τό φοβερότερο εἶναι ὅτι δέν σταματᾶμε στήν βλάβη πού κάνουμε στόν ἑαυτό μας. Ἀλλά συναντᾶμε καί ἄλλον ἀδερφό καί ἀμέσως τοῦ λέμε: «αὐτό καί αὐτό ἔγινε». Ἔτσι βλάπτουμε καί ἐκεῖνον, βάζοντας στήν καρδιά του ἁμαρτίες. Γι αὐτό δέν ἐπιτρέπεται νά λέμε τίς ἁμαρτίες τῶν ἄλλων, ἀλλά οὔτε καί τίς δικές μας, παρά μόνο στόν πνευματικό μας κατά τήν ἐξομολόγηση. Διαφορετικά, διασπείρουμε τά μικρόβια τῆς ἁμαρτίας καί σέ ἄλλους.
Ἄς δοῦμε, ὅμως, πῶς θέτει τό ζήτημα ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «Δέν πρέπει οὔτε νά ἐπιπλήττεις, οὔτε νά προσβάλλεις, ἀλλά νά νουθετεῖς· ὄχι νά κατηγορεῖς, ἀλλά νά συμβουλεύεις· οὔτε νά ἐπιτίθεσαι μέ ἀφροσύνη, ἀλλά νά διορθώ νεις μέ στοργή. Διότι ὅταν συμβεῖ νά ἐκφέρεις γνώ μη χωρίς συμπόνια γιά τά ἁμαρτήματα τοῦ πλησίον σου, παραδίδεις ὄχι ἐκεῖνον, ἀλλά τόν ἑαυτό σου στήν ἐσχάτη προδοσία.
Θά μέ ρωτήσεις εὐλόγως, συνεχίζει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, τί λοιπόν; Ἐάν πορνεύει ὁ ἄλλος νά μήν τοῦ πῶ ὅτι εἶναι κακό ἡ πορνεία καί νά μή διορθώ σω αὐτόν πού προβαίνει σέ αἰσχρές πράξεις; Σοῦ ἀπαντῶ· διόρθωσέ τον μέν, ἀλλ' ὄχι σάν ἐχθρός οὔτε σάν ἀντίπαλος πού ζητεῖ τιμωρία, ἀλλά σάν Πατέρας πού προσφέρει φάρμακα. Διότι ὁ Κύριος δέν εἶπε νά μήν ἐμποδίζεις αὐτόν πού ἁμαρτάνει, ἀλλά νά μήν τόν κρίνεις, δηλαδή νά μήν γίνεσαι σκληρός δικαστής καί ἐπικριτής».
Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης χαρακτηριστικά τονίζει ὅτι ἡ κατάκριση καί δυσφήμιση τοῦ ἄλλου, καί μάλιστα ὅταν ἀποτελεῖ ἀνεξέλεγκτη συκοφαντία καί κατασπίλωση τῆς τιμῆς του, ἰσοδυναμεῖ μέ φόνο. «Ὅπως λέγεται, ἄλλωστε, ἀπό τούς ἠθικούς διδασκάλους, ἡ τιμή εἶναι ἀνώ τερη ἀπό τή ζωή. Καί ἐπειδή ὁ φόνος θανατώ νει τή ζωή τοῦ ἀνθρώ που, ἐνῶ ἡ συκοφαντία θανατώ νει τήν τιμή, ἄρα ἡ συκοφαντία εἶναι χειρότερη ἀπό τόν φόνο. Καί στ' ἀλήθεια εἶναι μεγαλύτερη κακία τό νά φονεύει κανείς μέ τή γλῶσσα, παρά μέ τό ξίφος καί τό νά πληγώ νει μέ τό λόγο παρά μέ τό βέλος. Γιατί ὁ φονιάς θανατώ νει μόνον τούς ζωντανούς, μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς του, ἐνῶ ὁ συκοφάντης ἐπί πλέον καί τούς νεκρούς καί μάλιστα ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς. Μέ φόνο μάλιστα ἄκοπο καί ἀκίνδυνο, ἀφοῦ γίνεται ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς στίς πολυθρόνες τῶν σαλονιῶν, ἐν ἀντιθέσει πρός τόν σωματικό φόνο, πού συνήθως ἐνέχει ἀγωνία, ποινικές διώ ξεις καί φυλακίσεις».
Ἡ κατάκριση μᾶς ἀναδεικνύει ἄφρονες ὡς χριστιανούς, καθώ ς ὁ Χριστός μας εἶπε: «Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καί ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. 7,2) (δηλ. μέ τό κριτήριο πού κρίνετε, θά κριθεῖτε καί μέ τό μέτρο πού μετρᾶτε, θά μετρηθεῖτε). Κατά συνέπεια, μέ τήν κατάκριση, καταδικάζουμε μόνοι μας τόν ἑαυτό μας νά πέση στά ἴδια ἁμαρτήματα μέ αὐτά πού κατακρίνουμε, καί δίνουμε τό μέτρο ἀνεπιεικοῦς κρίσεως στόν Δικαιοκρίτη Θεό.

Τό πόσο ἐπιεικής εἶναι ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ γι' αὐτούς πού δέν κατακρίνουν μᾶς τό φανερώ νει καί τό ἐξῆς περιστατικό ἀπό τό Γεροντικό:
«Ενας μοναχός σ' ἕνα Κοινόβιο, ἀμελής στά πνευματικά, ἔπεσε βαριά ἄρρωστος κι ἦλθε ἡ ὥρα του νά πεθάνει. Ὁ ἡγούμενος καί ὅλοι οἱ ἀδελφοί τόν περικυκλώ σανε γιά νά τοῦ δώ σουν θάρρος στίς τελευταῖες του στιγμές. Παρατήρησαν ὅμως ἔκπληκτοι, πώ ς ὁ ἀδελφός ἀντίκρυζε τόν θάνατο μέ μεγάλη ἀταραξία καί ψυχική γαλήνη.
-Παιδί μου, τοῦ εἶπε τότε ὁ Ἡγούμενος, ὅλοι ἐδῶ ξεύρομε πώ ς δέν ἤσουν καί τόσο ἐπιμελής στά καθήκοντά σου. Πῶς πηγαίνεις μέ τόσο θάρρος στήν ἄλλη ζωή;
-Εἶναι ἀλήθεια, Ἀββᾶ, ψιθύρισε ὁ ἑτοιμοθάνατος, πώ ς δέν ἤμουν καλός μοναχός. Ἕνα πρᾶγμα ὅμως ἐτήρησα μέ ἀκρίβεια στή ζωή μου: Δέν κατέκρινα ποτέ μου ἄνθρωπο. Γι' αὐτό σκοπεύω νά εἰπῶ στό Δεσπότη Χριστό, ὅταν παρουσιαστῶ ἐνώ πιόν Του: «Σύ, Κύριε, εἶπες, μή κρίνετε, ἵνα μή κριθῆτε», κι ἐλπίζω ὅτι δέν θά μέ κρίνη αὐστηρά.
Πήγαινε εἰρηνικά στό αἰώ νιο ταξίδι σου, παιδί μου, τοῦ εἶπε μέ θαυμασμό ὁ Ἡγούμενος. Ἐσύ, κατώ ρθωσες, χωρίς κόπο νά σωθῆς».

